13

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA,
DE

MEDENDI RATIONE PER PRAESIDIA DIAETETICA,

Quam
AVSPICE DIVINO NVMINE,
ET
INDVLTV GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
IN ACADEMIA ROSTOCHIENSI,
PRAESIDE
VIRO EXCELLENTISSIMO, EXPERIENTISSIMO ATQVE DOCTISSIMO,

DN. CHRIST. MARTINO BVRCHARDO,

MED. DOCT. ET PROF. PVBL. ORDIN. CELEBERRIMO, REIPVBL. ROSTOCH. PHYSICO GRAVISSIMO,
PATRONO AC PROMOTORE SVO COLENDISSIMO,
PRO DOCTORIS GRADV
IN ARTE SALVTARI RITE OBTINENDO,
PVBLICAE DISQVISITIONI SVBIICIET

IAC. VALENTINVS MOELLER,

SVLZA-MECKLENB.

AD DIEM III. SEPTEMB. CIↃ IↃCC XXVI.
H. L. Q. C.

ROSTOCHII,
TYPIS IO. IAC. ADLERI, SEREN. PRINC. ET ACAD. TYPOGRAPHI.

PROOEMIUM.

Nſtrumenta ad amiſſam ſanitatem reſtituendam idonea in Scholis Medicorum ex triplici fonte deduci, Pharmaceutico nimirum, Chirurgico, ac denique Diaetetico, cuilibet, qui vel a limine tantum artem noſtram ſalutauit, notiſſimum eſt. Quamuis autem Pharmacia pariter atque Chirurgia noſtro & ſuperioribus ſaeculis tanto ſtudio exculta ſint, vt haec ad ſummum faſtigium euecta videatur, illa vero medicamentorum copia potius labor[illegible], quam deficiat, quemadmodum id pluribus oſtendit *Ludouic*[illegible] *Pharmacia ſua moderno ſaeculo applicanda.* Diaetetica tamen d[illegible]plina, quatenus ad morborum medelam ſymbolum ſuum [illegible]nfert, ſi non prorſus neglecta, certe admodum perfunct[illegible] huc-usque tractata fuit. Quæ enim de hoc argumento i[illegible] practicorum monumentis hinc inde leguntur, nimis gen[illegible]ia ſunt, & propterea Medici plerique in ipſo artis exercitio conſtituti officio ſuo ſatisfeciſſe putant, ſi ægrotis ſuis Salſum & Acidum interdicant, ita vt nil magis aeque frequens, ac pariter ineptum audiatur, quam hoc: Der Herr Doctor hat mir alles Saltz und Sauer verboten: cum tamen aliqui morbi ſint, qui haec ipſa non ſolum commode ferunt, ſed etiam ſine iſtis vix exſtipari ſe patiuntur. In Inſtitutionibus autem Medicis, Diaetetica ad Hygieinen referri ſolet, latiſſimeque diſſeritur, quid Diaeta ad Sanitatis conſeruationem faciat, cum tamen Medici officium non ſit, recte valentibus leges praeſcribere, ſed potius aegrotis aut infirma valetudine vtentibus: *Qui enim recte valet & ſuae*

ſpontis eſt, nullis obligare ſe legibus debet, vt optime *Celſus* monuit; (a) Et ipſe *Tiberius Caeſar eludere ſolitus eſt, Medicorum artes, atque eos, qui poſt trigeſimum aetatis annum ad internoſcenda corpori ſuo utilia vel noxia, alieni conſilii indigerent.* (b) Contra vero iſtis, qui ex prauo vitae genere aegroti decumbunt, diaeteticas regulas praeſcribere, officium eſt Medicorum. Neſcio autem cur in hoc medendi genere adeo negligentes ſint Medici, cum tamen iam praeeuntes habeant, primos Artis Inventores, qui ſolis diaeteticis regulis id olim praeſtitere, quod nunc ex praeſtantiſſimis remediis interdum fruſtra exſpectamus. Certe *Aſclepiades*, reiecta fere Pharmaceutica re, Medicinâ iſta diaeteticâ ita inclaruit, *& ad tantas peruenit diuitias, vt Mithridatis Legatos & pollicitationes ſpernere potuerit*, quemadmodum *Plinius* teſtatur. (c) Videtur autem id factum *Galeni* auctoritate, quippe qui ita Methodicos excepit, vt iſtam ſectam funditus exſtirparet, & nemo poſtea Methodicum ſe profiteri auderet. Interim ipſe Galenus plurima ſolo rerum non naturalium vſu peregit, adeoque non rem ipſam damnauit, ſed methodum, & inter alia *Diatriton* illud, quod omnibus ſine diſcrimine aegrotis imperabant, prout id videre licet *Meth. med. Lib. IV. Cap.* 4. Et propterea *in Libro de Theriaca ad Piſonem*, ipſe profitetur, *nullum remedium tam efficax eſſe, quod fructum vllum facere poſſit, niſi recta victus ratio adhibeatur.* Perperam igitur famae ſuae & aegrorum ſaluti conſulunt Medici, qui praecepta diaetetica ſusque deque habentes, quicquid aut effrenis affectuum libido, aut inordinatus appetitus perpetrare, vel ingurgitare aggreditur, aegrotis ſuis ex ſeruili adulatione indulgent; Annon vero magis impingant, qui ex inſcitia omnibus promiſcue eundem victum nimis imperioſe praeſcribunt, cuilibet harum rerum gnaro iudicandum relinquo. Praeterquam enim quod hoc ineptum, & multis aegrotis non poteſt non eſſe damnoſum, etiam manifeſto in artis ignominiam redundat. Certe haec ratio eſt, quod multi ex vulgo non amplius curant praecepta Medicorum diaetetica, dicendo: Die Herren

(a) Lib. I. Cap. I. (b) Tacitus Annal. Lib. V. (c) Hiſt. Nat. Lib. VII. Cap. 37. & Lib. XXVI. Cap. 3.

Herren Doctores recommendireten was sie selbst gerne möchten, darum ordonnirte der eine seinen Patienten Thée, der andere Caffée, der dritte warm Bier, der vierdte ein Glaß Wein. Tantam igitur rem non adeo negligenter agere decet: nam vt plurimi sine Medico, solo convenienti vitae regimine ex morbis sæpe emergunt, sic contra nihil vtilitatis afferet Medicus, si quotidie in diaeteticis peccatur. Itaque operae pretium me facturum existimaui, si argumentum istud de Diaeta aegrotantium, speciminis inauguralis loco explicandum mihi sumerem: Non equidem eo animo, vt ad veterum morem hoc agerem, & quae olim commendata habuere, sollicite exquirerem. Praeterquam enim quod impossibile forte sit, certum aliquod systema Diaeteticum ex ipsorum Scriptis colligere, frustraneum etiam id foret, cum non omnia genio, regioni & moribus nostris conueniant. Praeterea non omnes & singulos morbos, quibus C. H. affici potest, recensere, diaetamque in iis conuenientem præscribere temporis ratio & dissertatiotionis limites permittunt. Itaque hoc tantummodo ago, ut in primariis quibusdam & maxime occurrentibus affectibus, regimen circa vsum sex Rerum Non-naturalium exponam, & exemplo duntaxat praeeam, quo forte aliorum, qui in his plenius versati sunt, diligentiam prouocarem.

Quemadmodum autem in Therapeuticis omnis medendi methodus communiter dispesci solet, in generalem & specialem; Vbi quidem specialis circa hos vel illos morbos, eorum indicationes & peculiaria iisdem appropriata remedia occupata est, generalis autem, morbos in genere omnemque morbosum statum scrutatur, & quid pluribus morbis sub eodem genere comprehensis conueniat, ostendit: Ita & ego, dum in diaetae explicatione, quatenus ad morborum medelam faciat, versor, vltimae huic sive generaliori methodo insistendo, morbos pro diuersitate causarum, aut indolis, in Classes dispescam, & quidem melioris doctrinæ gratia, vt & isti, qui in Arte alias versati non sunt, eo facilius veritatem argumenti assequantur.

CLASSIS PRIMA.

Morborum, in quibus motus ſanguinis praeter naturam auctus eſt.

§. I.

NEmo non agnoſcit, per iſtos morbos a nobis intelligi febres omnis generis, tum continuas, tum intermittentes. Nolumus autem iam inquirere, quid ſit febris, aut ex quibus cauſſis, an materialibus, an vero ſpiritualibus iſta oriatur, an re vera morbus ſit, an Conatus naturae ſiue Animae Rationalis in bonum finem, (quod dogma, cui *Campanella* olim anſam dedit, a Cel. *Stahlio* reſuſcitatum) cum Pathologiam non ſcribere animus ſit, ſed quomodo febres prudenti rerum ad vitam neceſſariarum regimine feliciter ſint exſtirpandae. Hoc autem non ex eiusmodi hypotheſibus fluit; ſed potius ex diligenti obſervatione illarum rerum, quae vel cum ſalutari eventu toties in vſum vocatae ſunt, vel non ſine damno aegrotis conceduntur. Quemadmodum id iam olim aduertit *Hippocrates.* (d) Praeterea & ipſas febres inter ſe differre obſeruamus, ut aliae ſint Intermittentes, aliae Continuae, & ex his aliae Idiopathicae, aliae Symptomaticae, vt Inflammatoriae, Hecticae &c. adeoque pro diuerſa ſua indole, aut pro diuerſitate partis affectae, victum vel maiori circumſpectione eſſe praeſcribendum, vel in his indulgeri poſſe, quae in aliis non ſine damno conceduntur, dudum Experientia compertum eſt. In genere autem in omnibus attendendus venit motus humorum & calor corporis praeter naturaliter auctus, adeoque in omnibus talia conuenire, quae & motum temperant, & calorem moderantur, ipſa etiam Ratio ſtatim euincit.

§. II. Primo autem in ſcenam prodeant *FEBRES CONTINUAE ACUTAE*, cum benignae, tum malignae, intra 7, 9, 11 aut 14 dierum ſpatium ad finem decurrentes, quamuis benignae

(d) Latiſſime ac generaliter de hoc argumento egit, per integrum librum de Veteri Medicina.

nignae nonnunquam quinto die in quibusdam subiectis terminentur, qualia exempla in Cholericis aliquot habuit Excell. DN. PRÆSES. In hisce omnibus obseruamus appetitum adeo prostratum, vt ab omnibus esculentis generaliter abhorreant; Sitis contra perpetuus harum comes est, lingua arida & scabra, adeoque natura sponte nobis hic indicat, quid agendum. Nam vt ineptum foret, inuito & nauseanti stomacho obtrudere alimenta, sic contra inhumanum, aridis faucibus, & visceribus aestuantibus potulenta denegare diluentia, ac refrigerantia. Accedit, quod febres istae communiter terminari solent largissimo sudore, qui tamen plerumque frustra exspectatur, nisi saeuienti calori, internum humidum depascenti, frenum quasi iniiciamns, aut ab extra quod deficit restituamus. Igitur detestandus est mos quorundam Practicorum, qui in febribus siticulosis omnimodam a potu abstinentiam inuiolabili lege praescribere, aut saltem admodum parce potulentorum vsum concedere solent; Quo ipso sane aegros aliquando ita torquent, vt vel prostratis viribus morbum sustinere non valeant, vel ex simplicibus inflammatorias excitent, vel breui funestas, aut in lentas & hecticas degenerantes. Longe prudentiores in hoc negotio Veteres, in omnibus acutis tenuissimum victum praescripsere; tenuis autem ipsis erat, potus aqueorum, in quibus nihil alimenti solidi inerat. Interim & hic ipse victus suos gradus habebat, vt pro violentia morbi, vel extreme tenuis esset, vt est aqua fontana, per se in vsum vocata, optimum sane in acutis potulenti genus; (e) vel tenuis, vt oxymel, mulsa, iuscula carnium, ptisana colata; Vel denique plenior, sorbillatio dicta, ut ptisana integra, panatella, &c. (f) Merito ergo hac in re Medicus quilibet rationalis veterum vestigia premit, atque omnem lapidem mouet, quo sitis illa morbosa, & interdum clamosa, demulceri, placari atque ex-

 tingui

(e) Hinc Theologus quidam Anglus tanquam Febrifugium vniuersale, peculiari libello, aquam frigidam celebrauit. *sub tit.* Febrifugum magnum, or commun. Water the best Cure for the Feavres &c. (f) Vid. de his Septalius Lib. II. Animadu. & Caut. Med. §. 38.

tingui queat. Quamobrem apprime conuenit aqua fontana, vel simplex vel decocta, cum integro citro, & paullo Sacchari edulcorata, quae frigefacta concedi potest, cauendo tamen a subitanea & copiosa eius ingurgitatione. Magis vero tutus est aquae calidae potus, ex infuso herbae Thée, quippe qui in copia assumptus transpirationis negotium facilitat; promptissime sitim extinguit, & magnam impuritatum copiam per vrinam educit. Cum autem aegroti rarissime vltra vnum diem eodem potulenti genere delectentur, necesse est, vt Medicus alia in promptu habeat, ni tortoris potius quam Medici gratiosi vices agere velit. Itaque in hunc quoque censum venit *serum lactis*, potus medicamentosus admodum salutaris, subrefrigerat enim, humectat, attenuat, abstergit, ac quadam quasi nitrositate bilem & acriores humores temperat, viscerumque & vasorum obstructiones tollit, prouti laudatur a *Conr. Barth. Bachrens in Selectis Diaetet. p.* 196. Decoctum cerasorum quoque & iucundum & salubrem potum febricitantibus praebet.

§. III. Qui vero cereuisiae nimis assuefacti ab ea abstinere renuunt, iis cereuisia secundaria, calide tamen assumenda, concedi potest. Huic, quando aegrotis porrigitur, frustulum panis iniicere iamdudum mos obtinuit; neque negandum, hoc multum ad vires conseruandas conferre. Interim, pro hoc fine praestantissimum est Decoctum Hord. c. C. C. & Scorzonera, quod in omnibus fere morbis loco potus ordinarii commendare solebat Excell. TEICHMEYERVS, Medicinae in Academia Ienensi Professor Celeberrimus, Præceptor meus nunquam sine laude nominandus. Huic pro re nata addi possunt Fl. 4. cordiales, Cerasa exsiccata, Berberes, Sem. anisi fœnic. glycirrh. &c. c. pomo Citri, aurant: imprimis recentium, & sic potus gratissimus emerget. Pertinet huc quoque decoctum e crusta panis, vel sequens Illustris SCHAPERI τȣ̃ μακαρίτȣ,: Recip. Mic. panis albiss. ℥iß, Rasur. C. C. ℥ß. Sem. Cidon. Scrup. j c. s. q. Aqu. font. Coqu. ad Colat. Lib. j & dimid. adde Aqu. Cinnamom. s. Drachm ij M. quod virtute refrigerante & confortante egregia gaudet. | Qui autem

aroma-

aromaticis istis minus delectantur aegroti, illi decoctum C. C. extemporanea additione acidi Citri, vel aquae Cerasorum, ad palatum conficere possunt, Saccharo, aut Syrupo Violarum edulcorandum. Huc pertinent iuscula tenuiora ex animalium carnibus elixis parata, vt vitulorum, gallinarum &c. ab omni pinguedine sedulo depurata, & parca manu salita, nam vt moderata Salis additio Vrinae excretionem cum materia morbifica promouet, sic nimius eius vsus aestum auget, & maiorem sitim excitat; Interim eo magis haec iuscula commendanda, quoniam calide in vsum vocari postulant, non tamen istis, qui a talibus abhorrent, inuito stomacho obtrudenda sunt. Circa declinationem febrium, die septimo & sequentibus, imprimis si vires deficiunt, quod ex pulsu debili potissimum aestimandum, magis saturata horum sorbillatio conducit, cum plantis consuetis culinariis porro, scordio, apio, petroselino, condita. Nec minus commendari merentur Emulsiones ex sem. 4. frig. & Amygd. paratae, sufficienter Saccharatæ & aqua qnadam destillata gratiores redditae, præprimis istis, qui integras noctes insomnes ducunt.

§. IV. Qui autem haec omnia fastidiunt iis concedi potest *Limonada* ex vino & aqua c. Cort. & Succo Citri atque pauco Sacchari parata. Immo nulli dubitamus, ipsum *vinum* Rhenanum vel Mosellanum in febribus, praecipue malignis, iisque quam maxime subiectis, praescribere, quae alias in statu sano diaetae vinosae assueta fuere. Et licet nos minime fugiat multorum Practicorum sententia, in huiusmodi morbis omnem vini vsum cane & angue peius fugiendum esse, suffragantem tamen habemus experientiam, & testimonia Virorum omni exceptione maiorum. Ex quibus instar omnium adducere iuuat Viri de arte nostra immortaliter meriti, & Medicorum huius saeculi facile Principis, Illustris FRID. HOFFMANNI (g): *In febribus, inquit, malignis, vino nihil datur excellentius; malignitas dignoscitur ex motuum & virium defectu, nec non valde depressa sanguinis Spirituascentia, ex tardo circulo eiusdem, quae cuncta dispositionem*

(g) in Diss. de natura & praestantia Vini Rhenani in Medicina, Halae 1703. hab. p. 48.

tionem quandam cruoris ad putredinem designant: Igitur in iis morbis restaurare vires, spiritus erigere, circulum sanguinis liberum reddere, transpirationem promouere expedit: Et in eo versatur omnis alexipharmacorum virtus. Quod autem vinum haec omnia praestet, nolumus pluribus auctoritatibus, quibus Practicorum libri pleni sunt, confirmare; sed confugimus ad solam experientiam, qua nobis constat, plures ex malignis euasisse solo vini moderato vsu. (h) In veritatis huius confirmationem, obseruationem lectu dignissimam litteris consignauit *Acoluthus*, Medicus Vratislauiensis (i) de aegro febri maligna correpto & iam pro desperato habito, qui solo vini Rhenani potu ex orci faucibus ereptus fuit. Similis fere Casus Excellentissimo Domino PRÆSIDI meo in praxi sua obtigit, quem ab eius beneuolentia mihi communicatum, non possum non huc inserere, & in maiorem dictorum illustrationem referre. Scilicet Praefectus equitum, habitu corporis vasto & succipleno, vini „ potui deditus, postquam correptus esset febre ardente, vale„ tudinem suam concredit Chirurgo Castrensi. Sexto morbi „ die, circa vesperam, aduocatus D. PRAESES, reperit aegro„ tum misere decumbentem, nam vix vestigium pulsus in car„ pis obseruari poterat, lingua squalida & fusca, animus vero „ ita abiectus, vt nec verbum quidem ad interrogata profer„ ret. Chirurgus interim qui praesens aderat, summam istam „ virium prostrationem adscribebat abstinentiae ab omnibus „ potulentis, quippe quae, quacunque ratione praeparata, „ non sine nausea ac fastidio ori admouere posset. Iubet ita„ que D. PRAESES, vt limonada ex vini Rhenani & aquae „ aequalibus partibus conficiatur, Saccharo & pomis Citriis ad „ gratiam condita, praecepit tamen, vt non auide nimis potum „ ingurgitaret, sed sorbillando saepius siticulosos fauces irri„ garet. Post discessum D. PRAESIDIS aeger poculum, duas „ mensuras capiens, sibi afferri curat, illudque vino Rhenano „ replet, non tamen aqua temperato, sed Saccharo & limoniis ad

(h) Idem sentit Cel. BOHNIVS in aureo de officio Medici libro p. 373. & 398. Conf. Baehrens Sel. Diaet. p. 542. seqq. Lentilii Misc. Med. Pract. P. I. p. 150.

(i) in Misc. N. C. D. II. A. 4. obs. 169. conf. A. 6. obs. 20.

ad gratiam composito, illudque intra paucas horas, pitissando,„ tamen, exhaurit; postea obdormiscens, largissimum experitur„ sudorem, quem subsequenti mane potu Thée promouet,„ cum plenaria febris solutione.„ Non tamen promiscue, nec sub initium in continuis vinum suademus, sed circa exitum morbi, & quidem tum demum, cum vires prostratae sunt, & natura ita succumbit, vt morbi extirpationi non sufficiat, in qua re diligentissimum *Sydenhamium* consentientem habemus, & certam febris, in qua Vinum maxime profuit, Epidemicae verminosae malignae, speciem refert *Acutissimus Bagliuus. p.* 710.

§. V. Postquam autem febris iam deferbuit, ac per criticam materiae exclusionem est soluta, plenior victus concedi potest, non tamen statim quo sani vtuntur, sed qualis conualescentium esse solet, vt sunt *iuscula carnium* magis saturata, cum *bolis ex carne vitulina & cancrorum* parandis. Item *decocta hordeacea*, *auenacea*, spissioris consistentiae, c. *passulis Cort. Citri aut Cinnamomi* condita, quae primo post morbum triduo aut saepe diutius pro aegroti conditione sufficiunt. Non enim statim solidioribus natura obruenda cibis, cum per experientiam constet, eos qui in victu statim excedunt, recidiuas pati aut longam imbecillitatem contrahere. Hinc Hippocr. 2. Aph. 8.: *Si a morbo cibum capiens vires non recipiat, uberiori alimento corpus frui indicat.* Et 2. Aph. 10: *Impura corpora quo plus nutrias eo magis laedes.* Itaque non subito a tenui victu ad repletionem transeundum. Omnis enim subitanea mutatio periculosa: Tutius ergo emergunt qui lente festinant. Quodsi tamen appetitus in consueta fertur, & alia, quae magis salutaria sunt, pertinaciter respuit, concedendum desiderio infirmorum, iuxta Hippocratem 2. Aph. 38. *Paulo deterior & Potus & Cibus, jucundior autem, eligendus potius, quam meliores quidem, sed ingratiores.* Melius enim est insalubribus vires corporis conseruare, quam inedia penitus destruere. Prospiciendum tamen, nequid nimis.

§. VI. Sed nonnunquam ex febribus Ardentibus emergentes exulcerationem pharyngis & faucium experiuntur, ita

vt nec alimenta commode deglutire, nec ob ſaporem nauſeoſum quem ſanies & vlcuscula ſuppeditant, admittere poſſint; In hoc caſu iam olim Medici excogitarunt *Clyſteres nutritios*, quos tamen non omnes approbant, dum nullam corporis nutritionem, niſi praegreſſa in ventriculo digeſtione, fieri, contendunt, Clyſteres autem non vltra craſſa inteſtina aſcendere, propter valuulam coli, adeoque liquores iniectos non ad vaſa lactea, nec per conſequens ad maſſam ſanguineam deferri poſſe. Haec & alia dubia erudite diſcuſſit Excell. D. FICKIVS in Diſſ. de *Clyſteribus Nutritiis* ſuamque ſententiam affirmativam variis teſtimoniis & exemplis corroborauit. Et licet obſtare videatur valuula Coli, quo minus ad inteſtina tenuia, & ſic porro ad Lactea penetrent Clyſteres; cur tamen iniectus liquor nutritius per alias vias in Sanguinem penetrare nequeat, nullam videmus rationem. Adſunt enim in Inteſtino Colo vaſa lymphatica, & quidem ſatis inſignia, quae neceſſario humorem Lymphaticum ex Inteſtino educunt, & in ſangvinem devehunt; Lympha autem gelatinoſa exiſtit, & corpus gelatinoſis alitur. Itaque Clyſteres ex iuſculis carnium, vel decocto C. C. parati, nullam digeſtionem aut praeparationem in Ventriculo poſtulant, ſed nutritium humorem immediate ſuppeditant. Exemplum certe Virginis, *quae poſt debellatum morbum Clyſteres iniectos non reddebat, haud exinde laeſae, ſed magis roboratae*, Excell. Dn. PRAESES adhuc nupere habuit. *Conf. Heiſteri Chirurg.* pag. 761. *edit. Sec.* Hoc autem circa illud negotium aduertendum, an aegri retineant eiusmodi Clyſteres an minus? Si enim natura eos ſtatim reddit, & iis irritata plus humoris excernit quam iniectum fuerat, neceſſario vires aegroti magis proſternuntur.

§. VII. Quoniam autem Febres omnes continuae mediante tranſpiratione & Critica ſudoris excluſione communiter terminantur, facile apparet, AERIS temperiem & iuſtum ipſius moderamen Medicis inter reliquum ſex Rerum Nonnaturalium vſum ſedulo eſſe attendendum. Decumbat ergo aeger in loco moderate calido ab omni aëris iniuria ac intemperie libero. Adeoque frigidus aer, tanquam infenſiſſimus tranſpirationis

B hoſtis

hostis, corrigatur foco luculento aut blando fornacum calore. Cavendum tamen etiam, ne in contrarium peccetur: nimius enim conclavium calor maiorem aestum, anxietatem praecordiorum, congestiones versus caput, & deliria concitat; Quo pertinet pessima consuetudo, qua stragulis obruunt & fere suffocant febricitantes aut sudores intempestiuos concitant sine leuamine aegroti. Nec tamen iste male tectus iaceat, nec etiam per vices corpus, imprimis pedes, denudet; neque brachia super caput protendat, sed quietus se teneat, ne forte natura, in excretionis halituosae negotio occupata, intempestiua artuum aut corporis refrigeratione impediatur: Nunquam certe tuto ex febribus eluctantur, qui in hac re monitis Medicorum minus obsequuntur.

§. VIII. ANIMI PATHEMATA semper moderata sint, nihilque magis curae cordique habeant adstantes, quam vt omnis omnino occasio praescindatur, quae vel metum vel tristitiam aut denique terrorem aegroto incutere possit. Dici vix potest, quam noxii illi affectus sint in morbis acutis, praesertim si circa diem criticum accidant: Criticos namque sive salutares naturae conatus non tantum sufflaminant, sed saepe mortem subitaneam inducunt. Gaudium contra & spes, quae *ex fiducia aegri erga Medicum* consequuntur, dimidium curationis absoluunt; Natura enim nullis curis turbata, actus vitales ac depuratorios felicius exsequitur. Praeterea haec fiducia aegrum praeceptis Medici magis obsequentem reddit, ne forte ipse quid agat, aut delinquat, sibi damnosum aut saepe funestum. Male itaque cum istis agitur, quibus inuitis â parentibus aut cognatis obtruditur Medicus, cuius vultum perferre nequeunt aegroti, nullamque eius consiliis fidem adhibent, continua enim illa sollicitudo, qua de vita animus desperat, mortem eo citius accelerat. Contra conscientiam ergo agunt cum agnati, tum ipsi Medici, qui inuitis mederi postulant. Quemadmodum autem fiducia in Medicum multum momenti ad sanitatem affert, sic diuturnitatem morbi & molestias optime fallunt *amicorum visitantium confabulationes*; sed eligendi tales, qui prudenter animum aegroti moderari no-

runt. *Mulierculae* vero imprudentiores ac nimium loquaces arceantur; Nunquam enim desinunt istae ineptire, & animum aegroti irritare insulsis suis de morbo iudiciis, ac narrationibus intempestivis, quas afferunt, quid huic vel isti eodem affectu decumbenti superuenerit mali, & quam misere tandem perierit. Nihil enim citius aegrum pessundat, & mortem accelerat, quam cum iste penitus de rebus suis desperat; aut graviora mala metuit. Sic adhuc nupere *puerpera quaedam conquerebatur, sibi nihil magis molestum esse, quam inepta quarundam commiseratio, siue ficta, siue vera, cum toties audire cogeretur:* Ach was sieht Sie elend aus! Solte Sie wol hiedurch kommen? &c. Contra vero nihil est quod plus ad sanitatem confert, quam animus *oratione sacerdotis & mediis Ecclesiae salutiferis* confirmatus, ita vt mundum despiciat, & instantem mortem, tanquam aditum ad beatas sedes, auide exspectet. Sed haec Theologorum sunt, qui animae curam gerunt, ideoque ea tantum attigisse nobis sufficiat.

§. IX. SOMNUS quemadmodum praecipuum curarum solatium existit, sic febricitantibus mirum quantum conducit, quo sua mala minus impatienter ferant, & natura excretionem materiae morbificae per poros cutaneos eo felicius peragat. Non tamen Opiatis promouendus ille, sed humectantibus & refrigerantibus, vt sunt *Emulsiones ex Sem. 4. frig. & amygdalis* paratae. In hunc finem praestat etiam ipsum aerem si nimis siccus & calidus fuerit, temperare exhalationibus fragrantibus florum, aut pauimentum *Aqua rosar.* irrigare.

§. X. Reliquae EXCRETIONES naturales, vt sollicite attendantur, necesse non est. Nam vrina plerumque in febribus sponte succedit; Aluus autem, licet suppressa sit, non sollicitanda, nisi turgeat materia, vt *Hippocrates* iam monuit, 4. Aph. 10. plerumque autem non turget. Quodsi vero euacuatio requiritur, minime purgantia calida in auxilium vocari debent, sufficit *Clyster. emolliens*; aut si in ventriculo humor corruptus haeret, *aquae tepidae potu* vomitum procurare. Diarrhoea tamen nunquam temere sistenda, imprimis si Critici aliquid subest, si autem modum excesserit, & pericu-

lum

ſum portendat, cum virium ſumma proſtratione & torminibus coniuncta, medelam omnino poſtulat, non adſtringentibus tamen ſiſtenda, ſed demulcentibus, acrimoniam inuiſcantibus, & reſtaurandi virtute pollentibus, ut decocto C.C. ptiſana &c. item oleoſis vt °°° Oliuar. vel amygdalor. recenter expreſſo, quae facile cum vitello ouorum & paullo Sacchari in emulſionis formam reduci poſſunt, vt & palato magis grata reddantur, & virium reſtitutioni inſeruiant. Aeger vero caueat, ne corpus, quoties aluus exoneranda, frigori exponat, vnde ne lectum deſerere teneatur, loco ſellae perforatae, *patina* huic negotio accommodata praeſto ſit, eique decumbenti ſupponatur. SANGVINIS eductio cum itidem ad regimen rerum non-naturalium pertineat, non penitus ſilentio eſt inuoluenda; ſed haec ipſa in malignis plerumque funeſta eſt, imo & in benignis, niſi ſtatim prima die inſtitui poteſt, tutius omittitur.

§. XI. Progreſſum iam facimus ad alia FEBRIVM acutarum genera EXANTHEMATICAS nimirum & INFLAMMATORIAS. Vbi primo loco ſe ſiſtunt morbi iſti vniuerſales, qui nulli fere mortalium parcere ſolent, VARIOLAE ſcilicet ac MORBILLI. In his quidem eadem propemodum ratione *potulentorum*, obſeruanda erunt. Notari tamen velimus de morbillis, *acida* & *potum frigidum* in iis exulare debere, nam communiter morbilli, iam exantlata febre, morbos pectoris relinquunt, ipſis morbillis grauiores & magis funeſtos. Praeſtabit ergo hic *potus moderate calidus*, vel ex *ptiſana* quadam, vel ex *cereuiſia tenui*. In variolis vero frigidiorem paullo potum concedere haud abs re erit, quandoquidem actu calida maiorem circa fauces & pharyngem variolarum copiam proliciunt, quo ipſo morbi vis adeo exacerbatur, vt interdum ſuffocati intereant aegroti. Poſtquam autem excluſio variolarum eſt facta, potum tepidum adhibere praeſtat, vtpote magis tutum, & maturationi variolarum in faucibus magis aptum. Quodſi interim ſuffocationis metus forte contingat, concedendum aliquid *ſpiritus vini c. tantillo Syr. Violar.* Ceterum tanquam omnium conuenientiſſimus in variolis aeque ac morbillis potus a SYDENHAMIO aeque ac recentiori Obſerua-

tionum Scriptore diligentissimo, PELARGO, laudatur *cereuisia secundaria* (Kofent), imprimis cum huius vsu Saliuatio, in confluentibus adeo necessaria, promoueatur, prout idem illud confirmat Clar. FICKIVS *Diss. de salubri frigido potu*. Ante variolarum eruptionem *Spirituosa* quaeuis & *calefacientia* vitanda sunt, quoniam maiorem ebullitionem in sanguine excitant, & loco variolarum discretarum, confluentes & malignas eas reddunt. Natura enim sponte excretionem istam pustularem instituit, adeoque calidis, e. g. *vino rubro*, vt hic moris est, non anticipandi motus eius excretorii, antequam materia ad exclusionem apta sit. Namque si nimium concitata fuerit natura, breui vires suas exhaurit & in ipso opere postmodum fatiscit. Concidunt ergo pustulae, & virus de nouo Sanguini commiscetur, vnde mors presso pede subsequitur. Instante tamen maturatione, vbi particulae purulentae in sanguinis massam regurgitantes eandem inquinaverint, non incongruum erit cochlear vnum aut alterum *vini rubri* mane & vesperi aegroto propinare, iudice SYDENHAMIO, qui & *Vino Canariensi* vsus est. Quod ad CIBVM attinet, a *carnibus* durante morbo aegrum omnino arcendum esse, Scriptor modo laudatus iudicat. Febre autem exantlata, paullo liberius genio suo aegris indulgere licebit, cautissime tamen semper obseruent regulam: Ne quid nimis. Probe interim vitanda sunt, quae *Diarrhoeam* excitare queunt? Concidunt namque exinde variolae & funestae fiunt. Sunt autem talia *fructus horraei* crude comesti, frixi enim aut decocti concedi possunt. Sic etiam ex potulentis vitetur *cereuisia recens nondum defaecata*. Vbi non possum non quam maxime improbare peruersam nostratium consuetudinem, qui cereuisiam recentem & adhuc fermentantem sine discrimine aegrotantibus, etiam variolosis, concedunt. Nam quoniam facile diarrhoeam excitat, in variolis aeque ac aliis febribus, quibus infestus est alui fluxus, nectar illud lupulatum nunquam tuto propinatur.

§. XII. Quod ad AEREM ambientem spectat, frigidus quidem vitandus est. Non tamen statim lecto addicendi aegroti, multo minus stragulorum multitudine aggrauandi

sunt,

funt, sed secundum monita Celeberr. SYDENHAMII ac BAGLIVI liberum illis relinquatur, quoties voluerint, vt ab hac in illam lecti partem se recipiant, quo praepediri possint sudores isti Symptomatici maxime nociui, vtque praecaueatur efferatior exanthematum eruptio. Vult quoque SYDENHAMIVS, vt variolis correpti, tempore aestiuo & Syrio quam maxime vrente, primis quatuor diebus pro lubitu *extra lectum degant*, ea tamen lege, vt tam loco quam vestitu frigoris incommoda praecaueantur. Hinc rusticorum pueri, qui negligentius habentur, plerumque felicius variolas superant. Habent etiam aliqui eam consuetudinem, vt *rubra peristromata* aegrotis obuertant, aut lecto insternant, ad maturandam variolarum eruptionem. Id quod tamen maxime improbandum iudicamus, cum nullus color oculis magis officiat, quam rubicundus, ita vt continuus in eum obtutus non solum dolorem afferat, sed etiam maiorem humorum affluxum ad oculos proliceat; quod sine coecitatis periculo fieri nequit. Videatur interim hac de re *Clariss.* ADOLPHI, Medici Lipsiensis, *Diss. de Aegrorum Conclaui.*

§. XIII. *Febres* reliquae *quae particularem cuiusdam partis inflammationem concomitantur*, omnes symptomaticae sunt, adeoque, ratione ebullitionis & ardoris quem in sanguine excitant, omnia quidem illa postulant, quae supra a nobis in febribus ardentibus commendata sunt, vt aestus & ebullitio Sanginis temperetur. Sed praecipua habenda est ratio ipsius partis, in qua inflammatio haeret. Pro huius enim diuersitate quaedam illorum non sine damno possunt propinari. Sic e.g. partes membranaceae item viscera inflammatione correpta non commode ferunt *acida*, nec *actu frigida*, adeoque in *Pleuritide*, *Peripneumonia*, *Nephritide* vera seu renum inflammatione ab iis abstinendum erit. Sic ipsae emulsiones melius conferunt, si quaelibet dosis aegroto propinanda, prius incalescat in poculo aurato. Vnde quoq; medicamenta & ex iis imprimis decocta, felicius operari, si feruida exhibeantur, obseruauit Cel. BAGLIVIVS, *Prax. Med. Lib. I. Cap. 9.* Frigida enim, actu talia, inanes tussiendi conatus excitant in pleuriticis, & fibras membranaceas stringunt, vt id quod in ipsis

hae-

haeret difficilius dimittant, vnde dolor augetur, atque expe-ctorationis negotium minus promte succedit. Idem ergo in Arthritide cum vaga tum fixa obseruandum erit.

§. XIV. Vt autem inflammationes viscerum interne actu calida postulant, sic, quod temperiem EXTERNI AERIS attinet, a frigore aegri defendendi sunt. Non tamen propterea necesse est actu calidis (e. g. in pleuritide) latus affe-ctum fouere, calida enim externe admota naturam sollicitant, vt sanguinem ad partem, in qua actualis calor, copiosius propellat, id quod sane sine damno fieri nequit. Itaque *Experientissimus PRAESES* pleuriticis magis salutare obseruat, si pedes blando calore continuo foueantur *lagena stannea aqua calida repleta*; Auocatur enim sic impetus humorum a pectore versus pedes, & sic non tantum lateris dolor mitigatur, & tussis rarius infestat, sed expectorationis quoque negotium magis prompte succedit. Contra vero, quando aegroti pedes exserunt & frigori exponunt, non tantum maiores congestiones sanguinis fiunt ad pectus, atque tussiendi conatus frequentes & saepe inanes succedunt, sed doloris etiam exacerbatio consequitur, immo nonnunquam expectoratio de nouo redditur cruenta. Atque haec ratio est, quod vesicatoria, Suris admota, tam subitaneam & salutarem opem praestant in pectoris affectibus inflammatoriis, auocando nempe sanguinis impetum versus inferiora.

§. XV. Reliqua, quae circa ANIMI AFFECTVS & QVIETVM CORPORIS IN LECTO SITVM superius in febribus continuis monuimus, in hisce pariter obseruanda sunt. Certe etiam post transactum morbum praestat adhuc aliquot dies in lecto commorari, donec cibis successiue magis confirmatum sit corpus; id quod non minus in externis partium inflammationibus erysipelaceis, non tam ratione quietis, quam quidem aëris ambientis, tenendum est. Qui autem hoc negligunt, nec monitis Medicorum morem gerunt, saepe tumores oedematosos, praeprimis si in pedibus erysipelas fuit, reportant, postea admodum difficulter dissipandos, id quod non sine damno in se experta adhuc nuper est *Matrona*, quae, ob

ob intempestiuam ac praematuram lecti desertionem, pedis tumorem oedematosum reportauit, & adhuc eum magno cum incommodo perfert.

§. XVI. EXCERNENDA quod attinet, Sanguinis eductio statim sub initium salutariter instituitur, sed si Medicus tertio aut quarto die aduocatur, cum Natura iam in maturationis negotio occupata est, tutius V. S.nem intermittit. *In pectoris inflammationibus* aluus non est sollicitanda, nisi forte ex praegressis obstructionibus & faecum ac flatuum copia aeger male habeat, in quo casu *Clystere emolliente* res peragi potest. Alui fluxus enim & diarrhoeae *in pleuritide* plerumque funestae sunt, & propterea BAGLIVVS scribit: *Medicos qui purgant in pleuritide, teneri Lege Aquilia.* (k) Contra in Nephritide & Arthritide vaga non tantum Clysteres tuto applicantur, sed & mira *Salis Ebsoniensis* virtus ad compescendos huius generis dolores, ab Excell. Dn. PRAESIDE obseruata est.

§. XVII. Febres HECTICAE, LENTAE (ad quas etiam ipsa PHTHISIS pertinet) ex putredine vel in primis viis haerente, vel vlcerosa partium, originem ducentes, quamuis Symptomaticae sint, tamen ob depascentem calorem requirunt *victum humectantem*, & qui in parua quantitate multum nutrit. Et circa *Potulenta* quidem eadem obseruanda sunt, quae mox circa inflammatorias §. XIV. monuimus, vt non opus sit horum repetitione lectori nauseam creare, i. e. *acida* vitentur & actu frigida. Caeterum superius commendatis merito adiungimus, *iuscula carnium*, *Chocoladam Indicam*, itemque *pultes ex farina secalina*, vtpote quae omnia acrimoniam humorum inuoluunt, corrigunt, & chylum maxime laudabilem suppeditant. Sed neque *solida alimenta* in hisce affectibus deneganda sunt, neque delectus eorum nimis sollicite seruandus, modo acribus, aromaticis aut acidis non sint condita. Ex piscibus optimi sunt *cancri fluuiatiles*, *cochleae*, & imprimis *Ostreae*, iam Romanis in deliciis habitae. Moderatus tamen harum vsus sit, necesse est, ac praestat eas cum paullo butyri

 frixas,

(k) Prax. Med. Lib. II. Cap. IV. §. 1.

frixas, quam crudas frigidasque in vſum vocare: Interim & crudas palato ægroti non denegandas eſſe, Tulpius obſeruauit. (l)

§. XIIX. Præ ceteris vero in huius generis morbis laudem meretur DIAETA LACTEA, in arthritide & podagra alias decantata, & plenius peculari tractatu deſcripta a DOLAEO, (m) vbi etiam monita circa eius vſum obſeruanda legi poſſunt. Certe hoc ipſo remedio Phthiſicos & Hecticos deſperatos ex orci faucibus ereptos eſſe, dudum Practici (n) annotarunt. Omnibus palmam praeripit LAC MVLIEBRE, vtpote naturae noſtrae magis familiare, praeprimis ex ipſis vberibus ſuctum. Huius vſu ſe aliquot reſtitutos vidiſſe teſtatur PLATERVS, ex iisque vnum non ſolum conualuiſſe, ſed etiam tantas vires recepiſſe, vt, ne lac ſibi in poſterum deficeret, nutricem de nouo impraegnarit, vti ex eo refert RIVERIVS. (o) Ab hoc proximum eſt LAC ASININVM, (p) quod, quia ſeroſum admodum eſt, facile venas penetrat & optime vlcus detergit. Ceterum in iſta *tabe* quae a MORTONO *Hypochondriaca* dicitur, Lacticinia minus conducunt. Corrumpuntur enim, & praecordiorum anxietates, obſtructiones, ac maiorem aeſtum pariunt.

§. XIX. Circa *ANIMI PATHEMATA* hectici, Phthiſici & tabidi caueant, ſibi imprimis ab IRA, peſtilentiſſimo affectu. Omnem quoque *triſtitiam* & animi angorem fugiant. Nam vt ira febrem magis accendit & ebullitionem in ſanguine auget, ſic triſtitia humores inſpiſſat, obſtructiones reddit pertinaciores, vires corporis ſoluit, appetitum proſternit, & omnes actus vitales imminuit. Animus ergo potius ſit tranquillus hilarisque, id quod grato cognatorum & amicorum conſortio multum promouetur. Hi vero nunquam vel admirationem, vel dolorem de inſigni aegroti macie & Phthiſica diſpo-

(l) Obſeruat. Medicar. Lib. II. 8. (m) de furia podagrae lacte victa & mitigata. (n) Vid. Eph. N. C. Dec. II. A. I. obſ. 121. & A. IV. Obſ. 9. (o) Prax. Med. Lib. VII. cap. 7. (p) Vid. omnino Cel. HOFMANNI, Halenſ. Diſſ. de Mirabili Lactis Aſinini in medendo vſu, 1725. hab.

dispositione testentur, sed potius ab eo interrogati, an faciem morbosam prae se ferat, contrarium asserere annitantur, animumque eius, quantum fieri potest, obfirment: ad quem finem obtinendum MVSICA quoque haud parum confert, de cuius admiranda variis in morbis virtute multas lectu dignissimas obseruationes collegit MICH. ERN. ETTMVLLERVS Diss. *de Effectibus Musicae in hominem Lipsiae* 1714. *hab.*

§. XX. Quemadmodum autem in praecedentibus febrium speciebus requiritur, vt aegroti quieti in lecto se contineant, sic contra *in Hecticis*, modo vires id permittant, MOTVS corporis admodum est salutaris, & quidem GESTATIO, tanquam omnium exercitationum mollissima, hecticis & phthisicis quam maxime conuenit, infirmis praesertim, quibus iam olim ASCLEPIADES *lectos pensiles, ac cunarum motum* commendauit. (q) Non enim huius generis hominibus sufficiunt vires, vt saltatione, cursu aut labore, qui robur artuum aut eorum pernicitatem postulat, corpus exerceant. Praeterea adeo proni sunt ad sanguinis ebullitiones, & palpitationes cordis, vt vix scalas ascendere aut pernici gradu incedere possint, quin in tantam praecordiorum anxietatem incidant, quae pene ad suffocationis periculum accedit. VECTIO quoque, immo & EQVITATIO ipsis conducit, non tamen equo succussore vtantur, sed potius gradario. Certe quam eximii vsus equitatio sit hectcis, immo in tabe tantum non deplorata, luculenter ostendit Experientissimus SYDENHAMIVS (r) qui minime dubitat affirmare, esse equitationem in dictis morbis specificum sine pari, nec Mercurium in lue venerea, neque Corticem peruuianum in intermittentibus efficaciores extare, quam hoc exercitium in phthisi. Sic quoque Illustris STAHLIVS equitationem tanquam nouum antiphthisicum depraedicat. Veteres *nauigationem in Aegyptum* magni faciebant, id quod videre quoque est ex CELSO. (s) Vbi tamen negari non potest, eos *mutationem aëris marini humectantis*

(q) Mercurial. de arte Gymnast. Lib. IV. Cap. II. (r) in Opusc. Vniu. p. 522. & 788, edit. Lipsiens. Conf. ADOLPHI Diss. de Equitationis Vsu Madico. (s) Lib. III. Cap. 22, & Lib. IV. Cap. 14.

fimul refpexiffe quam etiam *GALENVS* praecepit, qui ad certum maritimum *Tabiarum* locum mittere folebat eos, qui Romae vitio pulmonis contabefcebant, ut *aëre isto & lacte* reficerentur. (t) Eo tendit etiam hodierna *Anglorum* confuetudo, qui vbi difpofitionem quandam ad hecticam animadverterint, *Monfpelium* concedunt, & cum coelo ac aëre etiam valetudinis mutationem experiuntur. Sed latius de hoc negotio videri poterit Celeb. HOFFMANNVS *Diff. de Peregrinationibus Sanitatis cauffa instituendis.*

§. XXI. Quibus vero non licet aërem peregrinatione mutare, illis arte fubueniendum, vt BALNEIS humectentur partes, & arida cutis emolliatur. Non tamen *calida* Hecticis conueniunt, quippe ob exficcandi virtutem, & quod fanguinem accendunt, iam GALENI tempore in defuetudinem fere redacta. *Tepida* ergo in vfum vocanda, & quidem vel ex fimplici aqua parata, vel cum emollientibus plantis, vt *Mercuriali*, *Malua*, *Chamomilla* &c. decocta. Non enim tantummodo haec humiditatem actualem corpori conciliant, fed etiam fibras aridas & coarctatas emolliendo, aptas eas reddunt, vt affluentem cum fanguine nutritium laticem facilius admittant. Praeterea obftructiones in glandulis mefenterii referant, adeoque & in tabe hypochondriaca mirificam praeftant opem, quemadmodum id in pueris, Rhachitide laborantibus, ventre praetumido fed reliquis partibus Sceleti inftar emaciatis & impotentibus, &c. aliquoties expertus eft Dn. PRAESES. Afclepiadis induftria eo proceffit, vt & *balnea penfilia ac mobilia* excogitauerit, nam quoniam motus corporis tantum momenti ad fanitatem affert, vtrique intentioni fimul fatisfecit, agitando lauacrum, imprimis cum ex molliffimo & blando aquarum allapfu pleniorem humectationem partes, & plus delectationis experirentur aegroti. (u)

§. XXII. DIARRHOEAE Hecticis plerumque fatales exiftunt, non tamen propterea fubito fupprimendae. Itaque non aeque purgantibus, fed Clyfteribus fubueniendum eft aegro-

(t) Vid. eius Meth. Med. Libr. V. Conf. PATINI Epift. 116. it. Mercurial. de arte Gymnaftica. (u) Mercurial. Gymnaft. Lib. II. C. 12.

aegrotis. In tabe tamen hypochondriaca lubricam aluum praestat seruare oleosis, item *Sero lactis cum Manna ac Crem. Tart.* parato. Nouit certe virginem Dn. PRAESES, quae cum desperate ex hac tabe decumberet, superueniente largissima diarrhoea, per aliquot dies infestante, contra omnium exspectationem plenarie conualuit. SANGVINIS DETRACTIONES quoque Hecticis conducunt, si consuetae quondam excretiones, vt mensium aut haemorrhoidum fluxus vel deficiant penitus vel non rite succedant. SEMINIS autem excretiones & exercitium Venereum pestis sunt & certa tabidorum pernicies.

§. XXIII. Restant ex febrium classe INTERMITTENTES dictae. In his non conuenit breui *ante accessum alere aegrum*, quemadmodum id jam olim recte præceperunt, (v) ob morbi exacerbationem. Itaque melius finito iam paroxysmo cibus offertur. Quodsi tamen vires aegroti debiles sint, reficiendus iste, sed, quantum fieri potest, longissime ante accessionem. Multo minus *in paroxysmo* cibus exhiberi debet, natura enim secretioni & euacuationi materiae febrilis vnice intenta, Chylificationi non sufficit. POTVLENTA tamen in ipso febris accessu aegrotis non deneganda, eaque refrigerandi potentia prædita, actu tamen calida. Conuenientissima ergo sunt *infusum Thée*, *Veron:* vel etiam *cereuisia* secundaria probe calefacta, quae omnia pro re nata vel tantillo Sacchari gratiora reddi, vel sub aestu & siti vehimentiori, *Succo Citri* aut *Clysso Antimon.* acidulari, vel etiam *Nitro* temperari possunt. Post accessum vero etiam *vinum* conducit senibus imprimis ac infirmis, sed tenue *Mosellanum* aut *Rhenanum*. (w)

§. XXXIV. Febres *tertianae*, quae *verno* tempore contingere solent, omnium optime INEDIA debellantur. Sane si in vllo alio, certe in hoc morbo abstinentia plenaria s. die so genannte Hunger-Cur quam maxime locum habet. Patet hinc ratio, ob quam veteres tam seuere ante paroxysmum febrilem, vel etiam intermissionis tempore, interdicant victum copiosum. Sic *Asclepiades* & *Methodici Diatriton* illud, siue ieiunium triduanum imperabant, *Diatritarii* inde dicti. CEL-

(v) Vid. Celsus. Lib. III. Cap. V. (w) Tulp. Ex vino tenui in tempore dato febricitanti robur & sudor. vid. Monita ipsius.

SVS certe de Asclepiade testatur, *primis diebus tortoris vicem exhibuisse, cum contra vlterioribus diebus cubantis etiam luxuriae subscripserit*, ostendit quoque idem, qua ratione febris quartana abstinentia sanari debeat, Lib. III. Cap. 15. Sed in animo habendum prudentissimum illius monitum Lib. III. Cap. 4. praemissum, *vt aegri vires inspiciat Medicus, ne imbecillem fame perdat.* Quemadmodum enim in Iure, ita & in Medicina circumstantiae variant rem, adeoque inedia minime locum habet, si febris ab ipsa fame & fatigatione sub solis aestu oriatur, cuiusmodi exemplum refert GALENVS *Meth. Med.* Lib. VIII. c. 6, & vanam immo noxiam Diatritariorum operam salse perstringit. Neq; etiam *Senibus* plenaria a cibis abstinentia iniungi debet. Licet enim iuxta *HIPPOCRATEM* I. Aph. 13. *omnium optime & facillime inediam ferant*, hoc tamen de statu eorum naturali & quando integra valetudine gaudent, saltem intelligendum erit. Certe CELSVS genuinus alias Hippocratis Sectator, contrarium plane asserit Lib. I. Cap. 3. In febribus autem inediam Senibus fatalem esse, plus uno exemplo constat. (x) *Sic ante paucos annos hic Rostochii Lithotomus & operator ille satis inclutus, HVMMELIVS, sexagesimum quartum aetatis annum agens, aut superans, validus adhuc & succiplenus, cum febrem tertianam, qua correptus erat, fame & abstinentia edomare animum induceret, fit equidem voti sui compos, sed spontanea illa abstinentia non vires tantum sed appetitum etiam ita prostrauerat, vt post febrem debellatam, licet vellet, nihil tamen eduliorum admittere posset, ne iuscula quidem auenacea aut emulsiones, tanta aderat nausea. Sola aqua fontana fugientem animam morabatur aliquandiu, quarto tamen post superatam febrem die ad plures abeuntem.* Pariter quoque *febres autumnales* famis impatientissimae sunt, & quia magis diuturnus, vt plurimum, decursus eorum esse solet, vti imprimis de *quartana* constat, vt alimentis aeger foueatur, requirunt; id quod etiam veteres praecepere. (y) Exulent interim in victu *caseus, lac, caro suilla,* *fructus*

(x) Nam ipsae Intermittentes Senibus periculosae sunt. Hinc Tulpius in suis monitis: *Ex febre Intermittente. non tam frequens iuuenibus, quam senectuti mors.* (y) Hipocr. I. Aph. 4.: Tenuis & exquisitus victus in longis morbis semper periculosus.

fructus horaei crudi, placentae, pinguiaque omnia, itemque *carnes anserinae, anatinae.* Eligantur potius quae carnem habent friabilem mollem, vt *aues syluestres, pulli Gallinacei, ac Columbini*; Ex quadrupedibus *Lepus* & *Capreolus*, quippe quorum carnes facile conficiuntur; Sic ex Domesticis *vitulina* commendanda venit, assa tamen potius, quam elixa. Ex piscibus *lucius, trutta* & *perca*. Nec *Sale condita* promiscue, vt quorundam mos est, interdicenda sunt, imprimis *haleces* ex Hollandia recenter allati: Certe ex horum vsu permultos subito conualuisse, experientia comprobatum est, idem enim quod alias Salia antifebrilia, incidendo, digerendo, resoluendo, & aperiendo praestant. Quo ipso tamen non hoc volumus, quasi carnes diu Sale induratae & exsuccae redditae, aegrotis commendandae sint. Interim indulgendum nonnunquam appetitui eorum, imprimis circa morbi exitum, si forte ea, quae alias salutaria sunt, summo cum fastidio respuunt. Neque illi qui duro crassoque victui alias assueti sunt, diaetam tenuem perferre queunt, Hipp. 2. Aph. 50. Sic refert SOLENANDER Sect. V. Consf. 15. n. 16. *Rusticum quendam acutissime febricitantem ad nosocomium delatum nullis remediis curari potuisse, tandem moribundum declarasse, se ab alimentis, quae oblata sibi essent, delicatioribus abhorrere, pariter ac a Syrupis, & lecto nimis molli; Stramen sibi pro cubili fuisse, & caseum, cepas ac similia satisfecisse appetitui. Quibus impetratis, altera die praeter omnium spem & opinionem e lecto surgit, & breui integre conualescit.* Quale quid alteri febricitanti quoque accidit, de quo videatur idem Auctor l. c. & SALMVTH Cent. III. Obs. 71, qui de alio quodam rustico similem Casum habet.

§. XXV. De MOTV nonnulla quoque hic adiicienda erunt, qui vti in variis Chronicis affectibus insignem vtilitatem praestat, ita etiam in febribus intermittentibus & praeprimis *quartana* commendari meretur. Huius enim ope corpus perspirabile redditur, meatus aperiuntur, & viscidum in primis viis, ipsoque sanguine congestum attenuatur, quae praecipue horum affectuum indicationes sunt. Vt vero ab AERIS iniuriis humidis frigidisque immunes sint aegroti, imprimis debiliores, optime ipsis conuenire iudicamus *Gestationem*

nem in Lectica, quemadmodum & *Vectiones in carpento fenestrato* commodissimae erunt. Neque tamen vehementiores corporis motiones hic prorsus dissuademus, potius eas robustis & assuetis quam maxime commendatas volumus, modo illa adhibeatur cautio, vt non nisi *coelo sereno* instituantur. Ita *Cursus fortiores* febricitantibus conuenientissimos iudicat GREG. HORSTIVS in *Opp.* Med. Exerc. IV. Et PAVLINVS de se ipso testatur, quod ante febris accessum, postquam cereuisiam affatim hauserat, se probe *cursu defatigauerit* ad sudoris vsque profusionem, sicque a febre fuisse liberatum Vid. *Eph. N. C. Dec. II. A. V. Append.* p. 21. Non tamen tenerioris constitutionis personis aut ex morbi iam debilitatis cursus conuenit, vt *Hippocrates* iam obseruauit *Epid. VI. Sect.* 3. Itaque illis suademus potius *pilae lusum* in Sphaeristerio; nam omnis exercitatio, quae cum delectatione instituitur, minus fatigare solet, imprimis cum haec talis sit, ut per vices instituatur & semper cum aliqua corporis relaxatione interpoletur. Qui vero ne hoc quidem exercitii genus commode ferunt, illis satisfaciet *equitatio*, iam supra a nobis commendata: In cuius rei confirmationem legatur casus notatu dignissimus, ab Illustr. PECHLINO Obs. 24. descriptus: *febricitantis, qui quartanam indomitam equitatione, & ferocis equi successoriis motibus domavit.* Certe ipse motus febrifugorum operationem facilitat; ut contra sine motu *Cortex Peruuianus* minus prospero successu propinatur. (z) Interim vitetur *aer humidus, frigidus autumnalis, auraque maritima.* Frigus enim febricitantibus ita inimicum est, vt etiam debellato penitus morbo, si nimis mature corpus, antequam alimentis confirmatum sit, frigori in aede sacra aut maritimis locis exponant, nouos febrium insultus seu recidiuas patiantur. Vltimo loco merito notamus, mutationem AERIS & LOCI in febribus intermittentibus, & praeprimis quartana, tutissimum praebere sanitatis praesidium. Probauit hoc iam exemplo suo SENECA, qui febre laborans recepit se in Nomentanum & ibi fuit sanatus, id quod pereleganter exposuit *Epist.* 104.

§ XVI.

(z) Vid. Cel. HOFFMANNI *Diss. de Motu optima corporis Medicina* §. 23.

§. XXVI. Inter alia artificia, quae infirmis salutem, Medico confidentiam parant, non vltimum est, illis opportune inducere SOMNVM, inquit Celeb. *BOHNIVS*, *de officio Medici P. I. Cap.* 11. *p. m.* 249. Et sane, si vnquam, certe in febribus intermittentibus, regimen circa somnum, insignis efficaciae deprehenditur. Saepenumero in praxi sua obseruauit Excell. Dn. PRAESES, quod sola *digestiua* vna aut binis ante paroxysmum horis propinata Febrem subito iugularint, si nimirum ad quietem se componere & somnum capere fategerunt aegroti. Cuius phaenomeni ratio ex SANCTORII Medicina Statica facile addiscitur. Natura enim tempore somni, cum ab animalibus operationibus vacat, Naturales ac Vitales Actus felicius exsequitur, praeprimis vero Depurationis per poros cutaneos negotium, atque sic materia febrili exclusa, paroxysmus praecauetur, & sublata caussa, tollitur quoque effectus.

§. XXVII. Quantum interim circa febrium medicationem etiam *affectus* valeant, ex *fiducia aegri in Medicum* cognoscere licet; In Exemplum adducam sequentem Casum a Dn. Praeside mihi communicatum. *Centurio quidam tertiana autumnali laborabat: Hic multum fiduciae collocabat in* puluerem antifebrilem *Dni PRAESIDIS, cuius vsu se iam olim conualuisse meminerat; Sed ob eius per aliquot dies absentiam, alterius admodum Celebris Medici ope vtitur. Hic cum desiderium aegroti intelligeret, aliquot doses de puluere isto, a Pharmacopoeo paratas, aegroto offert. Iste quoque febrifugum secundum praescriptum Medici assumit, sed quoniam dictis fidem non habet, incassum. Redux ex itinere Dn. PRAESES, curae simul admouetur, & circa vesperam, cum paroxysmus instaret, ex alterius Medici consilio, Medicamentum in praesentia aegroti, vt animus ipsius eo magis confirmetur, praescribitur. Hic vero assumto puluere, & animo spe ac fiducia firmato, statim placide obdormiscit; Somnus ad septimam vsque matutinam extenditur, sine vllo febris indicio.* Sane qui appropinquantem paroxysmum nimium timent, citius eo corripi in confesso est, nec dubitamus, in iis, qui per aliquot annos febricitarunt, qualia exempla apud SCHENCKIVM, ETTMVLLERVM atque alibi plura occurrunt, imaginationem potissimum Symbolum suum contulisse. Huic ergo Timori, vt

obuiam eatur, profecto nihil vtilius aegris suadere possumus, quam vt versus accessionem paroxysmi, quoties fieri potest, *Somnum* capiant; Sic enim tuto pariter atque iucunde morbus iste curatur.

§. XXIIX. Subitaneum & improuisum TERROREM nonnunquam febres curasse, dudum obseruatum est. Ita Illustr. *BOYLEVS* (aa) meminit quartanae contumacissimae, per *terrorem ex gliris praegrandis furioso insultu*, curatae. Idem *a bombardae improuisa explosione*, nec non *ab immersione in aquam* contigisse, recensent Academici Curiosi. Varias hac de re obseruationes in scriptis suis reliquerunt *PARAEVS*, *ROLFINCIVS*, *BLEGNY*, *PECHLINVS*, aliique. Verum quoniam Terror vehementissimus affectus est, qui oeconomiam corporis insigniter laedit, ita ut non solum morbos varios, sed ipsam mortem saepe producat, vti practicorum testantur obseruationes (b) hinc tutius ab ipso abstinetur, cum remedium sit, gravius morbo ipso.

§. XXIX. Ad *EXCRETIONVM* genera, si *halituosum* illud, quod per poros cutaneos eliminandum, exceperis, non necesse est vt admodum attendat Medicus. *Purgantia* febres non tollunt, sed consopitas potius resuscitant. Quod si tamen aluus sollicitanda, *Clysteribus* id melius peragitur, & quidem in ditioribus *ex Chinae Chinae decocto* parandis, quos solitarie sufficere ad febrium intermittentium exstirpationem, HELVETIVS peculiari libello docuit. Nescio autem annon prima inuentio debeatur Celeb. BAGLIVO, qui hoc experimentum primus instituit salutari euentu. *Vid. Prax. Lib. I. Cap.* 13. *§.* 13. §. 9. Ad hanc imitationem in egenis possent iniici *Clisteres ex decocto Corticum fraxini* paratae. *Sangvinis* eductio Intermittentibus penitus non conuenit. Sed, praecipua ratio habenda *transpirationis cutaneae*, vnde melius agunt, feliciusque ex febribus emergunt, qui aliquot horis ante febris accessum corpus in le-

cto

(aa) de Vtilitate Philos. Experim. Exerc. V.

(bb) Vid. CHR. IO. LANGII, Diss. de Mortuis ex affectibus.

cto fouent. Certe, licet superueniat paroxysmus, horrorem tamen mitiorem experiuntur & citius transeuntem, qui *in molli strato* eum exspectant, prae istis, qui in frigido aëre degunt. VENERIS autem exercitium in totum vitandum, nam hoc ipsum in istis, qui ex morbo debilitati sunt, vires maximopere prosternit, & ex intermittentibus continuas facile efficit, in hecticas tandem abeuntes.

CLASSIS SECUNDA.

Morborum, in quibus Fluidi Neruei, siue Principii Perceptiui & Mouentis, Energia p. n. aucta est.

§. I.

PEr hosce morbos intelligimus Deliriorum genera, quae sine febre sunt, *MELANCHOLIAM* scilicet, imprimis vero *MANIAM*. Solent namque *Maniaci* immani, & vires humanas alias longe superante robore pollere, vt ne quidem ab octo, immo pluribus robustissimis Viris coerceri se patiantur. Oculi rutilant, &, diductis palpebris, prominent feroces, nocte dieque patuli, lassitudinem aut somnum nesciunt. Facile ergo apparet, omnia Medico agenda esse, vt summa illa Energia Principii istius, quod Perceptioni ac Motui praeest, imminuatur. Nullis autem mediis id facilius obtinetur, quam reducendo Maniacos ad *parcam ac duram victus rationem*, quo omne pabulum viribus insolitis praescindatur. Si enim ipsorum genio indulgeas, bestiarum instar vorant, & difficillime ad sanam mentem redeunt. Certe Experientiss. Dn. PRAESES praeterito anno *tres Mulieres Maniacas*, & hac ipsa aestate *Virum* melancholia maniaca laborantem paucissimis remediis, immo potius *vnico*, restituit, eoque non violento, vomitorio, aut purgante drastico, sed *temperante*, *refrigerante*, *acidulo* ad 3. vel 4. septimanas in vsum vocato

cato. Non tamen huic aeque, quam victus rationi felicem istum euentum tribuit: Nam praedictus ille Melancholico-Maniacus nulla ratione adigi potuit, vt medicamenta, assumeret, ob vanam imaginationem, quasi *veneno* sibi struerentur insidiae, nisi quod sub initium morbi, & illo iam declinante, aliquoties iis sit vsus. Consistit autem illud vitae regimen in eo, vt aegrotis nil quicquam concedatur, praeter *certum dimensum panis vulgaris, aquae autem fontanae frigidae tantum, quantum desiderant.* Bene enim agitur de maniacis sine Cerere & Baccho relictis; Quodsi contra agnati, & adstantes, intempestiua commiseratione ducti, *lautiores* ipsis *dapes* apponunt, neque adeo cito, nec plerumque etiam adeo perfecte conualescunt. Exemplo suo etiam hoc comprobauit vna ex modo memoratis foeminis, quae jam per biduum recte mente valens, vestibus induta, parentibus assidebat. Hi ergo, quoniam magnam virium iacturam fecerat, aliquid *carnis elixi* ipsi offerunt, *cereuisiam* concedunt, immo etiam, melioris concoctionis gratia, paululum *Spiritus frumenti* propinant. Quid fit? Vix duae aut tres horae effluxerant, cum adeo furiosa denuo redditur vt vix ab octo hominibus coerceri posset. Sed inedia ac fame rursus debilitata*, brevi ad se rediit. Ceterum sunt interdum, qui *panem* respuunt, non tamen propterea ipsis lautior victus concedendus, nam eo citius placidi redduntur: Nec periculum est, eos ex inedia perituros, quandoquidem fames, qua excruciantur, tandem efficit, vt etiam in pane atro delicias inueniant. Plus autem periculi timendum erit ex *Siti*. Itaque si forte aquae potum recusant, Intritum parari potest ex aqua & pane cum pomis citriis & Saccharo paratum, quod palato satis gratum est.

§. II. Praeterquam vero, quod immane illud virium robur, quod tantum negotii facessit adstantibus, hac ratione optime frangitur, virium exsolutionem SOMNVS quoque sponte excipere solet. Sunt enim VIGILIAE alias perpetui Delirantium comites, & morbum grauiorem reddunt ac magis rebellem. Somnus itaque Maniacorum & Melancholicorum optima est Medicina. Non tamen opiatis ille prouocandus,

quippe

quippe quae placant quidem mentis ferociam, sed stuporem & fatuitatem relinquunt. Magis secure Somnum inuitat, & quidem sponte, *virium*, vt monui, *imbecillitas* & *solitudo*. Igitur quam primum vires fractae sunt, ita vt ab vno homine regi se patiantur, statim arceantur molestissimae peregrinorum *visitationes*, quorum alloquio phantasia magis turbatur & distrahitur; imo nec *domestici* frequentes adsint. Non tamen soli relinquendi, multo minus *caueis* includendi sunt: Citius enim ad mentem redeunt, si quasi sub Ludimagistro quodam degant, qui quoties aliquid inepte agunt, aut conantur, monitis, aut si ad haec non aduertunt, virgarum leni castigatione manus petulantes cohibeat. Nec quicquam metuendum, vt contra saeuiant, postquam vires semel fractae, & praesentem habent, quem metuant. Propterea etiam talis persona ad hoc officium eligenda, quae continuo, nocte dieque, aegroto adesse potest, statim enim mutationem personarum aduertunt, & nouum imperium respuunt.

§. III. Non tamen probamus illorum morem, qui *flagris* & *verberibus* in corpora maniacorum desaeviunt. Interim *remedii loco* a quibusdam in vsum vocari, notissimum est. Ita PECHLINVS binos tales plagosos nominat Medicos, in insanorum curatione perquam celebres, quorum vterque tanta auctoritate gaudebat apud curae suae concreditos, vt non solum praesente ipso ne hiscere quidem ausi fuerint, sed etiam absente illo, modo nomen magistri insonuerit, statim potuerint compesci.(*) Magna tamen hic opus esse prudentia ac discretione, nec semper negotium succedcre, quin aliqui in maiorem rabiem per verbera repetita ferantur, expertus testatur LENTILIVS *Eteodr.* 1709. *p.* 998. Et. B. BOHNIVS *de Off. Med. p.* 425. egregie hac de re ita monet: *Nonnulli equidem fatuorum ac insanientium, vinculorum, flagrorum, similiumque tormentorum duritie, ad saniorem mentem reduci creduntur: plerique tamen per inhumana eiusmodi praesidia ad ferociorem insaniam euehuntur, alii in stuporem belluinum tandem coniiciuntur. Poterat quidem per horrenda haec, annotante Celso, mentis fieri mutatio, & ab eo statu, in quo hacte-*

 nus

(*) Obseruat. Med. Lib. III. Ob. 22.

nus fuit, *abduci* : *Ast contrarium etiam ex metu ac terrore immenso contingere*, *crebra evincit experientia*, *loquntur molitioris asini.*

§. IV. LECTVS pro maniacorum decubitu non mollis eligendus, aut ſtragulis ſollicite adornandus eſt; Dum enim ſaepenumero in res inanimatas quoque ſaeuiunt, ea raro tolerare, ſed conſcindere & dilacerare ſolent. Adhaec plerumque ſordidiſſimi ſunt, & omni pudore exuto, caligas, lectos, & ſtrata permingere & conſpurcare non erubeſcunt. Sufficit ergo *nuda ſponda*, *ſolo ſtramine*, non quidem ad mollitiem, ſed tantummodo vt excrementa in illo excipiantur, ac remoueantur, conſtrata. Hoc pacto ſane magis illis conſulitur, quam leuibus & mollioribus ſtragulis, vtpote qui calore ſuo magis intenſo ſanguinem in concitatiorem motum agitant, & ad orgaſmum diſponunt. Accedit, quod quicquid moleſtiam illis creat, quo ipſa durities lecti pertinet, mentem ad officium reuocat, vt cum reflexione rurſus aduertere diſcant, & miſerum ſuum ſtatum eo magis perſentiſcant. Vt autem quieti in lecto detineantur, *non funibus conſtringendi ſunt*; in fame debilitatis ſufficit *faſcia*, laxe ſub alis ex vna lecti ſponda ad alteram transmiſſa, ſic enim facilius in ſomnum delabuntur, quem contra motus liberior, cum ſibi relicti corpus pro lubitu erigere poſſunt, impedit.

§. V. Quod ad Excernenda attinet, in Maniacis plerumque actus vitales, quorſum & aluina excretio pertinet, rite procedunt. Quodſi tamen aluus ſupprimatur, ſoluenda Clyſteribus, aut Decocto prunorum, cum Senna, loco potus ordinarii. SANGVINIS MISSIONEM, in delirio Maniaco a multis Practicorum adeo decantatam, vt ad lipothymiam vsque iterum iterumque eam celebrandam ſuadeant, nos quidem adeo neceſſariam haud iudicamus, & cuilibet ex hactenus dictis facile pateſcet, ſolam victus rationem, in hoc affectu, omnem paginam abſolvere poſſe. Conſtat quoque exemplo PLATERI, venae ſectionem *Sexagies repetitam* demum voto reſpondiſſe; Toties autem hoc remedium in vſum vocare, nobis hic non licet; una autem alteraque VStio plerumque aegro-

tos

tos reddat magis furiosos. Vbi autem *menſium* vel *haemorrhoidum* fluxus ſuppreſſus maniam induxerint, ad iſta conſuetarum excretionum impedimenta, omnino reſpiciendum, atque ſic phlebotomiam inſtituendam, aut pro re nata reiterandam eſſe, quilibet facile videt. Ceterum dum hic & alibi V. S. mentionem iniecimus, nemo nobis hoc vitio vertet, aut extra oleas nos vagari putabit; pertinet enim ſanguis ad excernenda, aut retinenda, adeoque eius regimen in diaeteticis omnino eſt attendum.

§. VI. MELANCHOLIA, ſi cum ſtupiditate, voracitate ac vigiliis coniuncta eſt, eadem ratione tractari poſtulat, ac mania, quoniam plerumque ſubito oritur, & breui in maniam tranſit, vt in Viro ſupra memorato contingebat, & in aliis quoque olim obſeruauit Exc. Dn. PRAESES. *Certe praedictus Vir, hypochondriacus, quantumuis adhuc mente conſtaret, ſubito, poſt altercationem & rixas cum alio ciue, mortem violentam, inſidias, gladios, venena, tanquam mortis inſtrumenta, metuebat, nec Vxori aut liberis, cum quibus alias optime ipſi conueniebat, amplius tutam adhibebat fidem. Altero ſtatim die perſuaderi ſe patitur, vt Venaeſectionem admittat; Sed vix ſanguinem effluere cernit, cum ſtatim reluctatur, parricidas vocat adſtantes, truculentam faciem induit, & eo ipſo die in furorem prorumpit.* Habent enim hoc Melancholici cum maniacis commune, vt integras noctes inſomnes ducant, & profundis ſuis meditationibus mentem turbent, aut potius illud inſtrumentum, quo mens ad ſuas operationes vtitur, ſubtiliſſimum cerebri fluidum, peruertant, adeoque facillimus Melancholiae in Maniam tranſitus obſeruatur. Principium namque illud Perceptiuum recreatione indiget nocturna, & mediante ſomno moderato actibus animalibus conſeruatur aptum: Perpetuis vero vigiliis, praeſertim ſi accedat corporis Habitus exſuccus, qualis melancholicorum eſſe ſolet, & ex animi affectibus vindictae cupido, quam tamen ob timiditatem naturalem aperte exercere non audent, & propterea adeo contrariis animi commotionibus, quibus tanquam furiis, continuo agitantur, neceſſario magis incaleſcit caput, & Principium illud Perceptiuum ac Mouens adeo igneum & actiuum tandem redditur, vt imperium

perium mentis amplius non agnoſcat, unde belluarum in modum ferociunt, & pares etiam in corpore exercent vires, a nullo mortalium alias in ſtatu naturali peragendas.

§ VII. Reliqui Melancholici, qui circa vnam aut alteram ideam hallucinantur, in reliquis autem recte ſapiunt, plerumque non, niſi per ſenſibilem quandam impreſſionem, in contrariam imaginationem, & rectam rationis viam reducentur. Hoc ut obtineas, confirmandi ſunt in ſtolida iſta imaginatione, donec per euidentia ſenſuum documenta vel vanitatis conuincantur, vel etiam imaginariam experiantur medelam. Legi in eum finem poſſunt quae a GALENO, TVLPIO, HARSDOERFERO, & SCHENCKIO collecta recenſentur: *Sic Literatus ex Studiorum intemperantia, & nocturnis lucubrationibus tandem ſanitatem laedit, ſibique imaginatur, ſe Paſſeres alere in Capite: Chirurgus promittit operationem; & diſſecta Capitis cute, ut ſanguinis fluxu & dolore Melancholicus conuinceretur, ſimulat, ſe paſſeres ex vulnere protrahere; & ſucceſſiue unum alterumque, quos ſecum eum in finem attulerat, in libertatem vindicans, per Muſaeum volitare permittit, non ſine ſingulari aegroti gaudio, qui nullos amplius paſſeres in Cerebro percipiebat, poſtquam ex conſilio Medici melius diaetae rationem haberet, & noctem ſomno ritè tranſigeret; contra vero interdiu vnam aut alteram horam corporis exercitio, aut mentis impenderet relaxationi.* Sed haec de Deliriis, pro ſcopo noſtro, ſufficiant. Sequitur iam

CLASSIS TERTIA.

Morborum, in quibus cum Energia Fluidi Neruei debilitata, tum partium ſolidarum Tonus deſtructus, aut imminutus eſt.

§. I.

Ex inſcriptione huius Claſſis facile patet, varios & multiplices morbos ſub ea comprehendi, ex quibus praecipuos nomi-

nominasse sufficiat, vt sunt *Hydropis* variae Species, & *Apoplectici* ac *Soporosi affectus*. Quod autem primo HYDROPEM attinet, in isto quidem vberior & plenior victus exulare debet: nam ex repletione ventriculi insignem plerumque experiuntur molestiam. *Cibi* tamen eligendi qui multum nutriunt, ut sunt *carnes animalium*, &quidem assae potius quam elixae: nam superfluum humidum Hydropicis subtrahendum. Et cum in *Diuresi* Hydropicorum salus versetur, inter bellaria aut acetaria, talia apponenda, quae virtute *Vrinam pellendi pollent*, ut sunt *Mespilorum* fructus, *Cidon.* condita; Radices *Cichorei* ad mollitiem coctae, cum oleo ac aceto assumendae; quo pertinent *Cappares*, *Cochlearia*, *Nasturtium &c.* Quodsi autem solidiores cibos non satis ferunt Hydropici, iura carnium probe saturata & *Sale*, *Rad. Apii*, *Petroselini*, *Asparagi* turionibus, item *Herbis Acetosae Spinachiae*, vel *Porro* ac *Cepis*, pro palato aegroti, condita concedantur. Quae etiam in tali casu loco potus ordinarii inseruiant, eo magis utilia, quoniam calida in usum vocari postulant. *Actu frigida* enim quaelibet Hydropicis noxia, quoniam obstructiones viscerum & glandularum excitant, aut confirmant, & Depurationis negotium magis reddunt impeditum. Maxima difficultas circa regimen *potulentorum* occurrit: Sunt enim Hydropici potus auidissimi, iuxta tritum illud: *Quo plus sunt potae plus sitiuntur aquae.* Nil autem magis Seri abundantiam auget, & simul Tonum solidarum destruit, quam frequens illa potulentorum ingurgitatio. Contra vero, nihil est, quo suis rebus melius consulere possunt, quam si mature cupiditatibus suis imperare discant. Abstinentia enim a potu, sponte corpus exsiccatur, & partes robur ac tonum suum recuperant; Immo integra Natura roboratur, ut actus vitales, ac depuratorios maiori Energia perficiat. Quandoquidem vero omnimoda a potu abstinentia vix a miseris hydropicis exspectari potest, diaeta eorum ita moderanda est, vt vltra *libram potulentorum* intra spatium 24. horarum nil concedatur. Obseruauit quidem Celeb. PECHLINUS, (a) *hydro-*

 pem

(a) Lib. X. Obs. 63.

pem aliquando auidiori cereuisiae potu curatam; Sed, quod casu, aut fortuna, ex singulari Naturae beneficio accidit, id tuto imitari nequit, cum longe plura ingluuiei exempla adduci possint, quae sinistrum euentum habuere. Non autem quantitas potulentorum tantum; sed etiam qualitas eorundem attendenda venit. Facile autem apparet, talia eligenda esse, quae sine difficultate per vrinam redduntur. Abstineant ergo Hydropici a cereuisia *crassa*, *minus defaecata*, *ac dulci*; Eligenda potius *tenuis*, *clara*, probe *lupulata*, & optime cocta: Cum fermentationi exponitur, adiiciantur baccae *juniperi*, & *strobuli Pini*, vt liquoris diuretica virtus augeatur. Praestat autem *calidam* potius bibere cereuisiam, quam actu frigidam. Nec insuaue aut minus salutare est, *Limoniorum* succo potum impraegnare, nam & *acida* diuretica pollent virtute. Propterea etiam *Vinum Rhenanum*, aut *Mosellanum*, in Hydrope laudem meretur, omnibus potulentis praeferendum, modo febris praesentia eius usum admittat. Caeterum quoniam absolute necesse est, vt potu admodum parco vtantur Hydropici, suppeditanda ipsis sunt media, quibus sitim fallere possint, ut sunt omnia, quae saliuam proliciunt, & fauces humectant. Masticentur ergo *Cort. Citri*, *Aurantiorum*, aut quibus volupe est, *folia tabaci*, aut particula *panis tosti*, *Spiritu Vini imbuta*, aliquoties de die in ore teneatur, quo remedio palliatiuo foemina quaedam ab omni potu per mensem abstinens, teste LISTERO, cum successu vsa est.

§. II. Dolendum autem quam maxime est, paucissimos ex hoc aegrotorum genere saluberrimis monitis morem gerere. Plerique, quamuis abstinentiam simulent, clandestine tamen potulenta ingurgitant, adeoque naturam debilem, & in depurationis negotio deficientem, adhuc magis opprimunt: *Ideoque*, vt CELSVS refert, *non Ignobilis Medicus*, *Chrysippi discipulus*, *apud Antigonum regem*, *amicum quendam eius*, *notae intemperantiae*, *mediocriter eo morbo implicitum*, *negauit posse sanari*. *Cumque alter Medicus Epirotes*, *Philippus*, *se sanaturum polliceretur*; *respondit*, *illum ad morbum aegri respicere*, *se ad animum*. *Neque eum res fefellit*. *Ille enim*, *cum summa diligentia*, *non Medici tantummodo*,

(b) Lib. II. Cap. 21. p. 174. edit. Wedelian.

do, sed etiam Regis custodiretur, tamen malagmata sua deuorando, bibendoque suam vrinam, in exitium sese praecipitauit. Hactenus CELSVS. Nec putandum, eos tantummodo in his delinquere, qui diutius olim Bacho litarunt, & fere obbrutuere. Sane, nec isti sibi semper temperare queunt, qui prae ceteris sapere student, quantumuis agnoscant sua damna, & intemperantiae ac inobedientiae poenam quotidie experiantur; Interim isti plerumque artificiosius abstinentiam fingunt, ne animi sui prodant impotentiam: Medicis tamen minime imponere possunt; Si enim *vrina* rite succedit, intumescentia vero corporis, aut non cessat, aut potius incrementum capit, facillimum est eos conuincere intemperantiae: Sed plerumque surdis narratur fabula.

§. III. AER sit *moderate calidus & siccus, frigidus* enim & *humidus, Hydropicis* maxime infensus est. Vnde si anni tempus minus favet, igne fornacum, aut lecti blando calore, pro aegrorum diuersa conditione, corrigi debet. Licet enim aegroti, ad perspirationem inhabiles sint, frigidam tamen auram haud ferunt, rigent enim statim, & humores ad stasin magis redduntur procliues. *Balneationes pedum tamen & insessus* ipsis non conducunt, & ab Auctoribus communiter dissuadentur. Habuit interim Celeb. Dn. PRAESES exemplum Leucophlegmatia, & insigni pedum tumore laborantis, *qui proprio ausu Pediluuia, bis quauis septimana, instituebat, ex Satureia, Sale marino Hispanico, & paullo Cinerum clauellatorum parata; finito balneo, pedes fornaci apponebat, vt calore sicco humiditatem omnem dispelleret, felici cum euentu.*

§. IV. Fugiant insuper aegri, quantum fieri potest, *quietem & vitam sedentariam.* MOTVS contra, modo vires & moles corporis id ferant, quotidie curru instituatur, vt actus vitales ac depuratorii magis accelerentur: Postquam autem paullo magis confirmati sunt, exerceantur industria, & labore tali, qui non aeque impetu, & membrorum agilitate indiget, sed potius constantem partium omnium nisum postulat, e. g. *Ligna scindant Serra, vel Dolabra vtantur &c.* non tamen ad sudorem, quippe

qui in talibus rarissime consequitur, sed ad aliqualem lassitudinem, quouis bihorio exercitium repetendo.

§. V. SOMNVS vltra 7. vel 8. horas non extendatur; nimius enim corpus magis segne & torpidum reddit, & humorum vitiosorum copiam adauget. Vigiliae contra corpus attenuant, & superfluos humores consumunt. Nec verendum, ne laborioso hocce & actiuo vitae genere vires hydropicorum destruantur: Quo magis enim eorum corpora labore exercentur, & abundans serosum viscidum consumitur, eo maius robur acquirunt partes corporis solidae, & Energia Naturae magis redditur actiua.

§. VI. Vltimo loco de *Apoplexia*, *Paralysi*, *Stupore*, & *morbis soporosis* quaedam subiiciamus. In hisce omnibus *victus tenuis*, itemque *diuretica* virtute pollens, conuenit. Vt sunt, Iuscula ex *decocto Cerasorum*, *acetosell.* &c. parata, quibus lubricantia, e. g. *decocta auenacea*, *hordeacea*, tenuioris consistentiae, interponere consultum erit; repletio enim hisce non conuenit. Alio tamen, immo contrario modo, agendum cum iis, quibus corpus inedia debilitatum est, v. g. qui *aquas ardentes* in deliciis habent, die sich fleißig am Aquavit oder Brandtwein halten, & propterea per tot annos appetitu plane prostrato laborant. Sic exemplum memorat Dn. PRAESES, Viri, infra quinquagesimum aetatis annum constituti, *qui, cum per aliquot annos ejusmodi Spiritibus & Nicotianae suctui indulserat, & perpetua laborauerat nausea, tandem Hemiplegia correptus, cum nec Spiritus ardentes, nec fumus Nicotianae concederetur, intra paucos dies tantam contraxit famem, vt ne matutinis quidem horis, ex Somno statim expergefactus, a cibis abstinere posset, sed latrantem stomachum alimentis sedare cogeretur; Sed tantum abfuit, vt ciborum abundantia, quos quatuor vicibus quotidie assumebat, laederetur, quin breui, recollectis viribus, morbum superaret, pedis manusque vsu restituto.* Quamuis autem in tali casu victus vberior concedendus sit, a *potulentorum* tamen nimio vsu arcendi sunt. Humidum enim in corpore abundans Cerebro infestum est, & actus mentis ac animales destruit; ut propterea recte se habeat an-

tiquum

tiquum illud, *Sapientiam habitare in sicco.* Accedit, quod in eiusmodi aegrotis, etiam actus vitales ac depuratorii minus expedite procedunt, vnde potulenta non rite rursus excluduntur. Hinc nec *acidularum* aut *thermarum* potus talibus suadendus, quoniam ex aquarum ista ingluuie, si forte Cerebro non officiat, facile hydropem contrahunt, quale exemplum *in Viro nobili* ante paucos annos habuimus, *qui ex Hemiplegia restitutus, & satis commode valens, cum aliqualem linguae impotentiam, quae supererat, thermarum vsu vincere studeret, ascite correptus periit.*

§. VII. Medicus quoque prospiciat, vt emunctoria naturae aperta seruentur. Vt ergo ALVI EXCRETIO rite succedat, interponenda sunt *lubricantia* e. gr. *Pruna damascena c. fol. Sennae decocta*; & loco potus ordinarii, *serum lactis*, quod simul vrinam promouet, sicque congestiones a capite auertit, quo nomine & ipsum *Vinum Rhenanum* laudandum venit, quoniam & aluum, & vrinam pellendo, vtramque paginam absoluit: non tamen sub initium morborum, sed cum decrescere incipiunt, commendari meretur. Contra vero V. S. in adsuetis, aut in Apoplexia Sanguinea statim sub initium instituatur. VENERIS exercitium quam maxime in his affectibus nocet; vtut namque haec actio sit quasi spasmi quaedam species, quae totum corpus perstringit, adeoque relaxationi, s. resolutioni partium opposita videatur, attamen obseruari quoque debet, quod actus Venereus maiores humorum ad caput congestiones excitat, vnde pars affecta, Cerebrum nimirum, aut medulla Spinalis, maiorem patiuntur oppressionem.

§. VIII. AER *frigidus* hic pariter omni studio vitandus; nam solo frigore eiusmodi morbos inductos esse, experientia docet. Neque tamen in contrarium peccandum, nam & *regimen sudoriferum* ipsis nocet. Praestat autem particularem calorem excitare in partibus, à capite remotioribus, ut sanguinis impetus à capite auertatur; in quem finem *frictiones*, in pedibus potissimum, instituantur, item *pediluuia*, vel etiam *lagenae stanneae*, calida repletae, *plantis pedum* subiiciantur: Cum quibus tamen caute procedendum est; pedes enim apoplecticorum

sensu destitutae, hoc pacto facillime, ipsis insciis, comburi possunt, quale exemplum heic loci contigit *in Viro, Hemiplegia sinistri lateris laborante, cuius crus ob negligentiam adstantium, lagena tali ita excoctum, aut exustum plane est, vt carnis magna portio excideret, & vlcus profundum consequeretur, diu consolidationem respuens. Interim aeger, postquam ignis vis ad ossa penetrauerat, tandem dolorem percipiebat, eumque indicabat adstantibus, sine dubio ob periostii sensibilitatem. Atque pes iste, altero statim die, & sensu & aliquali motu pollebat, cum contra lingua & manus vltra octiduum adhuc resolutae persisterent.* Ex quo casu insimul apparet, quid *cauteria* vel actualia, vel certe potentialia, in istiusmodi morbis valeant: Sed haec ad Medicinam Chirurgicam pertinent.

§. IX. Quemadmodum SOMNVS, modum excedens, non modo capiti grauitatem ac torporem, sed omnibus etiam corporis partibus lauguorem inducit, & tam animo quam corpori agilitatem detrahit, ita apoplexia, paralysi, & stupore affectis omnino cauendum est, ne nimium dormiant: itaque per vices excitandi, & blando alloquio a veterno abstrahendi sunt, quod ipsum vt felicius obtineas, in promptu sit Potus Coffee, specifica quadam vi somnolentiam arcens, & caput roborans.

§. X. Quam primum *reconualescentiae* aliqua signa adsunt, & vires aegroti id permittunt, MOTVS corporis imperandus est, non tamen placidus tantum, e. g. *excursiones in curru*, sed fortiori quoque partes olim resolutae exerceantur, vt remanens impotentia labore corrigatur, & naturale robur restituatur. Nec inhonestum putent, *fulcris subalaribus* primum incedere, vt gressum firmare discant. Exercitatio enim interdum plus valet ipsa Medicina, quippe quae remouere quidem potest id, quod cerebrum ac neruos obsedit, robur partium autem solus restituit usus, & labor, vnde isti, qui nimium otio & ignauia deiectantur, nunquam plenarie conualescunt.

§. XI. Qui naturaliter placido & indolenti animo praediti sunt, istis etiam prodest, vt occasionem *Iracundiae* quaerant. Paradoxon hoc nemini videbitur, qui attentius paullo consi-

considerauerit, quantam animi pathemata in C. H. habeant efficaciam, IRA imprimis, quippe quae in aucto cum fluidorum, tum partium solidarum, motu consistit, adeoque actus vitales ac depuratorios necessario accelerat, quemadmodum idem illud obseruat Hippocrates 2 Epidem. Sect. 4. circa finem. Nec difficile foret, varias, in huius rei probationem, Auctorum obseruationes adducere, nisi ad finem properaret tractatio nostra. Legi interim de h. a. possunt Dissertationes LANGII (c) & FICKII (d) Iuuat quoque Coronidis loco, obseruationem quandam subnectere DN. PRAESIDIS: *Sacerdos quidam, infra quadragesimum aetatis annum, Temperamento Sanguineo-Phlegmatico, & Habitu corporis succipleno, vltra biennium impotentiam aliquam membrorum, & stuporem digitorum in manibus, pedibusque experitur; Nocturno vero tempore saepius cum anxietate e somno excussus, lateris, cui incumbebat, praeprimis manus pedisque, plenariam impotentiam ac totalem insensibilitatem obseruat. Itaque ab adstantibus in alterum latus deuolutus, denuo quidem obdormiscit, sed post horam forte pari cum anxietate expergiscitur. Durante somni interuallo, partes, antea stupidae, motum & sensum recuperant, sed contra in membris, alterius lateris, in quo vltimo quieuerat, instar trunci immobilibus, nihil vitalis sensus superest. Haec cum pateretur aeger, & grauiora metueret, varios ex diversis locis consulit Medicos, & tandem etiam Dn. PRAESIDIS consilium expetitur, sed omnia incassum. Ceterum, cum iste ex non paucis circumstantiis agnosceret mite & placidum Sacerdotis ingenium, haberetque aegrum confitentem, quod irasci penitus nesciret, Auctor ipsi fuit, vt interdum iracundiam saltem affectaret. Itaque, quoties serui aliquid delinquunt, simulat iram, increpat eorum negligentiam; Quid fit? Isti correctionis impatientes, aut non adsueti, primo rident affectatam istam seueritatem, mox obblaterant. Qua insolentia irritatus ille, excanduit serio, eandemque scenam quotidie repetit, adeo exoptato cum successu, vt breui a molesto hoc affectu liberaretur.* Certe quemadmodum animi intemperantia grauissimos nonnunquam corporis morbos pro-

---

(c) De Animi Commotionum vi Medica T. III. Opp. p. 17.
(d) De Irae efficacia & remediis.

producit, ſic contra prudens, & moderatus ipſorum vſus, ſanitatem conſeruat, vel collapſam eandem reſtituit (e)

§. XII. Sed haec ſufficiant, vt appareat, quam neceſſarium ſit Diaetae in morbis Regimen: certe ut hac ſola multi & magni morbi ſaepe exſtirpantur, ſine vllo medicamentorum apparatu, ſic contra, fruſtra medicamentis pugnant, qui Diaeteticam Medendi Rationem aut non intelligunt, aut negligunt. Optandum itaque fuiſſet, ut Illuſtr. BAGLIVVS, pro ea, qua in Artis exercitio pollebat dexteritate, hoc argumentum, quemadmodum promiſit, abſolviſſet; Nil enim, niſi egregium ab ipſo exſpectari poterat. Sed hanc felicitatem nobis inuiderunt Fata.

S. D. G.

(e) V. Schelhamm. Tr. de animi hum. aff. c. 13. Cel. Pechlini Obſeru. L. III. 26.

